

ПОНЯТТЯ БІЗНЕСУ ЯК ОБ'ЄКТУ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

ВОСКОБОЙНИКОВ Вадим Володимирович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-0571-5565>

УДК 342.9

DOI 10.32782/EP.2022.3.36

У статті, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, розкрито загальнотеоретичні підходи щодо тлумачення поняття «об'єкт адміністративно-правового регулювання». Розкрито сутність поняття «бізнес», а також встановлено як воно співвідноситься із терміном «підприємництво». Запропоновано авторське визначення бізнесу як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Ключові слова: підтримка, розвиток, бізнес, об'єкт, адміністративно-правове регулювання.

Постановка проблеми

В сучасних умовах важливість бізнесу для розвитку держави та суспільства складно переоцінити. Так, соціально, бізнес впливає на якість життя громадян, забезпечуючи їх основні потреби, такі як працевлаштування, доступ до товарів та послуг, тощо. На політичному рівні, бізнес впливає на формування законодавчої та регуляторної політики, а також на прийняття рішень, що стосуються економічних питань. Крім того, успішний бізнес може підтримувати стабільність та розвиток державних інституцій, а також сприяти розвитку демократії через створення робочих місць та забезпечення рівних можливостей. Варто зауважити, що в правовій та в економічній літературі все частіше використовується саме термін «бізнес», проте законодавчого визначення він так і не отримав.

Стан дослідження

Окремі проблемні питання, присвячені характеристиці бізнесу як правової категорії неодноразово ставали предметом наукових досліджень різних науковців. Зокрема, їй приділяли увагу: О.В. Анікшина, Т.Т. Гачек, Л.М. Карпенко, С.В. Каюн, Т.В. Лобунець, А.Ю. Петухов, О.З. Уголькова, С.Ю. Юр'єва та багато інших. Втім, незважаючи на чималу кількість здобутків, в науковій літературі фактично недослідженим є поняття бізнесу як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Мета та завдання дослідження

Мета статті полягає у тому, щоб визначити поняття бізнесу як об'єкту адміністративно-правового регулювання. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: з'ясувати сутність поняття об'єкт адміністративно-правового регулювання; розкрити загально теоретичні підходи щодо тлумачення терміну «бізнес», а також з'ясувати як воно співвідноситься з іншими науковими категоріями, зокрема підприємництвом.

Наукова новизна дослідження

Наукова новизна статті полягає у тому, що в роботі, спираючись на аналіз наукових поглядів вчених, запропоновано авторське визначення бізнесу як об'єкту адміністративно-правового регулювання.

Виклад основного матеріалу

Починаючи наукове дослідження слід відзначити, що в науковій літературі вчені по-різному підходять до визначення терміну «об'єкт адміністративно-правового регулювання». Так, до прикладу, І.А. Черниш під об'єктами адміністративно-правового регулювання внутрішньої торговельної діяльності розуміє підприємства юридичних і фізичних осіб, які в процесі здійснення оптової та роздрібною торгівлі, задовільняють потреби споживачів, а також їх діяльність, що здійснюється на основі реалізації адміністративно-правових норм [1, с.249]. Тобто автор розглядає широке коло суб'єктів реалізації торгівлі як бізнесу, а також безпосередньо їх діяльність. Такий погляд вважається дещо завузьким, оскільки адміністративно-правове регулювання спрямоване не лише на торгівлю як розглядувану автором сферу бізнесу, але й на створення якісних зовнішніх умов для його провадження.

А.М. Чорна справедливо наголошує, що адміністративно-правове регулювання підприємницької діяльності має велике значення для держави. Адже підприємство, як і ринкова економіка, не має природженого імунітету проти монополізму, інфляції та спадів ділової активності. Якщо держава залишається байдужою, ці процеси починають прогресувати, задаючи чималих економічних і соціальних збитків. Підприємство також не може самостійно вирішувати складні регіональні проблеми, що виникають під впливом історичних, національних, демографічних та інших неринкових факторів. Для їх вирішення потрібне втручання держави, її відповідна регіональна політика. Таким чином, без втручання держави, без державного регулювання підприємство ніколи не зможе зробити виробництво економічно безпечним, гарантувати реалізацію соціально-економічних прав людини, вирівняти структурні та регіональні диспропорції та ін. Незважаючи на досить розгалужену структуру, система заходів державного регулювання підприємницької діяльності має переважно обмежений та декларативний характер. Зокрема, реалізація різних програм державної підтримки в цьому напрямі не спирається на реальні механізми, а об-

межується вирішенням окремих поточних завдань [2, с. 131].

Як науковий термін поняття «бізнес» було введено Р. Кантільйоном на початку XVIII ст. За короткий історичний проміжок часу в нашій країні змінилася офіційно-наукова позиція щодо трактування сутності терміну «бізнес». На етапі посткомуністичних перетворень у переважній більшості країн, у тому числі і в Україні, встановилося розуміння «бізнесу» як справи, заняття, яке приносить дохід підприємницькій або комерційній діяльності. Існує і таке визначення, що «бізнес – це підприємницька діяльність, спрямована на виробництво і реалізацію товарів, послуг, цінних паперів, грошей або інших видів дозволеної законом діяльності з метою одержання прибутку». Таким чином, у загальному визначенні термін «бізнес» – це будь-який дозволений законодавством вид діяльності, що приносить дохід [3].

В.С. Полівчак справедливо акцентує увагу на тому, що сам термін «бізнес» є запозиченим, він ввійшов у міжнародну лінгвістику з англійської мови і виник на базі слова «busy», «business», яке має чимало синонімічних трактувань – справа, діло, робота, праця і т.д. Аналогічно до словоутворювальної конструкції, термін «бізнес» в економічному контексті вживається у багатьох значеннях, він одночасно використовується для означення будь-якого виду діяльності і окремої спеціалізації; загальних принципів і технологічних особливостей ведення справи; виробництва матеріальних благ, їх обміну і реалізації; характеру і роду зайнятості людей тощо. Західні економісти визначають поняття бізнесу системно і при цьому розширюють межі його значень від діла, роботи, виробництва через систему задоволення бажань, через стиль життя людей до центральної магістралі соціально-економічної системи суспільства. У вітчизняній науці стосовно терміну «бізнес» на сьогодні панує цілковита невизначеність і еkleктика, що призводить до змішування різних за суттю і змістом економічних понять та ускладнює розуміння і вивчення багатьох аспектів вітчизняної системи бізнесових відносин [4, с.404].

С.М. Гончаров та Н.Б. Кушнір в Тлумачному словнику економіста розрізняють дві

категорії «бізнес» та «підприємництво». Бізнес – ініціативна, економічна (виробнича, підприємницька, посередницька) діяльність в умовах ринкової економіки, спрямована на створення власної справи для одержання прибутку шляхом використання своєї праці, власних або запозичених коштів [5, с.80]. Доволі цікавим та виправданим, з точки зору розгляду бізнеса в контексті правового регулювання, є позиція А.Ю. Петухова, згідно з якою бізнес – це врегульована нормами права, не заборонена законом діяльність суб'єктів, метою якої є одержання реального прибутку, досягнення позитивних економічних і соціальних результатів, задоволення власних потреб, створення додаткових робочих місць. Ознаками бізнесу є: 1) мета – отримання прибутку; 2) ділові відносини, які врегульовані нормами права; 3) орієнтований на задоволення потреб; 4) для нього притаманна ознака самостійності, тобто особа, в межах чинного законодавства, на власний розсуд приймає рішення про створення та ведення бізнесу, обирає вид його діяльності; 5) ініціативність, що пояснюється необхідністю та бажанням особи, за допомогою бізнесу, задовольняти інтереси інших суб'єктів, що зумовлює необхідність активної позиції, руху вперед для розвитку та отримання прибутку; 6) ризикована діяльність; 7) комунікативність, тобто вміння будувати систему ділових зв'язків, налагоджувати взаємодію зі споживачами, органами державної влади, місцевого самоврядування, тощо [6, с. 100-101]. Перелічені ознаки дають змогу стверджувати про відсутність принципової різниці між бізнесом та підприємництвом.

На думку К.О. Калаченкової, не будь-який бізнес є підприємництвом, але будь-яке підприємництво є бізнесом. Поняття «бізнес» використовується для позначення будь-якого заняття, метою якого є отримання прибутку. Бізнес охоплює взаємовідносини між усіма суб'єктами ринкової економіки. Він включає дії підприємців, споживачів, найманих працівників, а також державних структур. Авторка пропонує закріпити в Цивільному кодексі поняття «бізнес» як ініціативну, на власний ризик економічну діяльність всіх суб'єктів ринкової економі-

ки з метою отримання прибутку. Означене дасть змогу більш чітко та вірно визначати основні напрямки економічної політики держави, вибір певних правових форм здійснення державного регулювання економіки та засобів державного регулювання бізнесу [7, с.17].

В.В. Резнікова та І.М. Кравець вважають більш виправданим з позицій чинного господарського законодавства підхід до розуміння бізнесу та підприємництва як до синонімічних понять. Бізнес (підприємництво) визначається як тип господарської поведінки, заснованої на пошуку нових, більш ефективних засобів використання ресурсів, організаційно-господарському новаторстві, нововведеннях, задоволення потреб як суспільства загалом, так і конкретного споживача. У загальному вигляді бізнес розуміється як корисна економічна (господарська) діяльність, що має своєю головною метою отримання прибутку, як форма економічної активності, спрямована на здобуття максимального прибутку [8, с.47]. Підсумовуючи авторські погляди, можемо зробити висновок, що бізнес є активною діяльністю, яка зазвичай ототожнюється з підприємництвом, адже в контексті правової регламентації це поняття не є визначеним, а тому законодавство врегульовує саме господарську та підприємницьку діяльність. Широке застосування поняття «бізнес» у правовій та економічній літературі пов'язано з ототоженням його із підприємництвом, проте під бізнесом розуміється також й доволі широке коло видів діяльності, пов'язаних з отриманням прибутку.

Особливості сучасного бізнесу безпосередньо пов'язано із поширенням використання інтернет-комунікацій. С. Дудар констатує той факт, що замість живої комунікації з клієнтами альтернативою стало зберігати і підтримувати контакти через інтернет. У соціальних мережах зареєстрована величезна кількість користувачів, багато з яких є досить платоспроможними. Аналітики інтернет-ринку помітили цю тенденцію і знайшли способи отримання фінансової вигоди з популярності соцмереж. Експерти зазначають, що ця тенденція з часом буде тільки посилюватися, не даючи шансу на роз-

виток магазинам, виробникам, посередникам, які ще не заявили про себе в інтернеті. 3,2% українців віддають перевагу покупкам онлайн, 25,5% – офлайн, 56,7% – купують рівною мірою і онлайн, і офлайн, ще 4,6% – важко відповісти [9].

Бізнес у віртуальному просторі відзначають як один із найбільш прибуткових і перспективних напрямів для підприємництва. Віртуальний ринок швидко зростає, проте систематичних рекомендацій щодо механізму створення онлайн-бізнесу, на відміну від традиційного офлайн-бізнесу, досить мало. У наступні перші-два роки обсяг віртуального ринку швидко збільшиться, незважаючи на те, що конкуренція з часом лише зростатиме у багатьох нішах [10, с.96]. Інтернет-бізнес як об'єкт адміністративно-правового регулювання не має особливих відмінностей від інших видів підприємницької діяльності, разом із тим такий спосіб реалізації бізнесу пов'язаний із деякими ризиками та часто має певні складнощі, пов'язані з шахрайством. Означене вимагає додаткових адміністративно-правових заходів із забезпечення як підприємців, так і споживачів.

До особливостей бізнесу в контексті адміністративно-правового регулювання доцільно віднести також його соціальну та економічну відповідальність, у тому числі нормативне стимулювання підвищення соціальної відповідальності. О.Є. Кузьмін, Н.С. Станасюк та О.З. Уголькова економічну відповідальність характеризують як взаємопов'язану сферу, зосереджену на досягненні балансу між бізнесом, екологією та благодійністю. Економічна відповідальність дотримується встановлених етичних і моральних норм. У цьому контексті компанії намагаються знайти рішення, яке може полегшити їхній бізнес та забезпечити прибуток, приносячи користь громаді та нашому суспільству. Коли бізнес діє, маючи на увазі економічну відповідальність, він приймає фінансові рішення, пріоритетом яких є добро, а не просто заробляння грошей. Наприклад, це може означати, що підприємство підписує контракт із постачальником, який використовує екологічно чисті матеріали, навіть якщо вони дорожчі. Інший приклад економічної відповідальності – це

коли компанія бере на себе зобов'язання щодо прозорої системи заробітної плати, яка справедливо компенсує всім працівникам колишні гендерні та расові розриви у заробітній платі. Такі економічні рішення приймають, враховуючи їх загальний вплив одночасно на суспільство та бізнес. Отже, економічна відповідальність може покращити бізнес-операції, залучаючись до стійких практик [11, с.60].

Щодо допомоги армії, то бізнес на даному етапі робить один з найбільш значущих вкладів у контексті підтримки обороноздатності країни та соціального сектору. Так, за даними опитування Європейської Бізнес Асоціації продовжують допомагати армії 46% компаній, до того ж 40% продовжують допомагати продукцією, 34% – фінансово, 17% – медикаментами, 16% – послугами, і 15% – засобами захисту, 18% – інше. За відсутності розвитку бізнесу така допомога зменшиться в рази, що чинитиме негативний вплив на обороноздатність нашої держави. Розвиток бізнесу під час воєнного стану – це процес, який несе у собі велику кількість невизначеностей та ризиків, проте війна це не перший виклик для бізнесу України. Задля стимулювання такого розвитку держава надала українським підприємцям ряд можливостей для цього. Перш за все це створення сприятливих умов для внутрішньо-переміщених осіб, які включають компенсацію роботодавцю витрат на оплату праці за кожную працевлаштовану особу з числа внутрішньо-переміщених осіб, а також тимчасове переміщення підприємств з постраждалих під час війни регіонів до західних областей України [12].

Д.С. Букреева та К.В. Денисенко як найкращий механізм для покращення рівня соціальної відповідальності пропонують зміни на державному рівні шляхом підвищення економічної свободи та зниженню корупції. Також введення обов'язкових ініціатив, які б на постійній основі привертали увагу громадськості до соціальних проблем, як екологічного, так і гуманітарного характеру. Не менш важливим є підтримка вразливих верств населення. Обов'язкове введення квот для людей з обмеженими можливостями-

ми, якщо це не загрожує їх життю, створення внутрішнього пенсійного фонду для працівників шляхом стягування відсотків від зарплатні та формування особистих фінансових нагромаджень. Обов'язкове медичне страхування теж є невід'ємною частиною соціальної культури та сприяє збільшенню лояльності працівників. Тобто, через державне урегулювання, рівень соціальної відповідальності буде зростати з кожним роком та розповсюджуватися не лише на великі компанії, а й на малі суб'єкти господарювання, що призводитиме до визначення соціальної відповідальності як невід'ємної частини корпоративної культури [13]. Перелічені заходи можуть бути реалізовані виключно на рівні адміністративно-правового регулювання бізнесу.

Висновки

Отже, у підсумку представленого наукового дослідження слід зазначити, що метою адміністративно-правового регулювання бізнесу є створення належних, необхідних, а також сприятливих умов для його існування та розвитку. Вплив адміністративно-правового регулювання відбувається насамперед на зовнішнє середовище функціонування бізнесу, тоді як його обмеження адміністративно-правовими засобами пов'язано із забезпеченням публічних інтересів та законних інтересів всіх суб'єктів бізнесу (антимонопольне регулювання, забезпечення доброякісної конкуренції, захист інтересів споживачів тощо).

Таким чином, бізнес, як об'єкт адміністративно-правового регулювання, являє собою соціально-значущу, ризикову діяльність, спрямовану на отримання прибутку шляхом вчинення незаборонених законом дій. Враховуючи відсутність правового визначення бізнесу, до його кола доцільно віднести всі види господарської діяльності, що пов'язані з отриманням прибутку, та не є прямо заборонені законодавством. Адже в останньому випадку мова йде про кримінальні правопорушення.

Література

1. Черниш І.А. Внутрішня торгівля як об'єкт адміністративно-правового регу-

лювання. Держава і право. Вип. 47. 2010. С. 246-250

2. Чорна А.М. Підприємницька діяльність як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Підприємництво, господарство і право. № 5. 2017 С. 128-132

3. Трач В. Взаємозв'язок політики і бізнесу в українському суспільстві. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34822/1/167.pdf>

4. Полівчак В.С. Комерційний бізнес: поняття, структура та форми. Національний лісотехнічний університет України. Науковий вісник. Вип. 6 (1) 2006. С. 403-409

5. Гончаров С.М., Кушнір Н.Б. Тлумачний словник економіста. Київ. Центр учбової літератури. 2009. 264 с.

6. Петухов А.Ю. Бізнес як об'єкт адміністративно-правового регулювання. Адміністративне право та процес: актуальні проблеми та шляхи вирішення : тези доп. учасників наук.-практ. семін. (Харків, 21 лют. 2020 р.). С. 99-101

7. Калаченкова К. О. Підприємництво та бізнес: трансформація співвідношення категорій в еру інформатизації. Порівняльно-аналітичне право. № 2. 2022. С. 15-18

8. Резнікова В.В., Кравець І.М. Поняття бізнесу, його економіко-правова природа та співвідношення із суміжними категоріями. Адміністративне право і процес. № 3 (22). 2018. С. 30-52

9. Дудар С. Особливості сучасного бізнесу: що таке торгівля в соцмережах і як це працює. URL: <https://dyvys.info/2021/07/29/osoblyvosti-suchasnogo-biznesu-shho-take-torgivlya-v-sotsmerezah-i-yak-tse-pratsuyue/>

10. Пан Л. В. Особливості створення бізнесу у віртуальному просторі. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. Т. 3. Вип. 1. С. 95-100

11. Кузьмін О. Є., Станасюк Н. С., Уголькова О. З. Соціальна відповідальність бізнесу: поняття, типологія та чинники формування. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. № 2 (6). 2021. С. 57-64

12. Чернишев Д. Р., Жигалкевич Ж. М. Розвиток бізнесу під час воєнного стану. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271781>

АНОТАЦІЯ

Зроблено висновок про те, що бізнес є активною діяльністю, яка зазвичай ототожнюється з підприємництвом, адже в контексті правової регламентації це поняття не є визначеним, а тому законодавство врегульовує саме господарську та підприємницьку діяльність. Відмічено, що широке застосування поняття «бізнес» у правовій та економічній літературі пов'язано з ототожненням його із підприємництвом, проте під бізнесом розуміється також й доволі широке коло видів діяльності, пов'язаних з отриманням прибутку.

Підкреслено, що метою адміністративно-правового регулювання бізнесу є створення належних, необхідних, а також сприятливих умов для його існування та розвитку. Вплив адміністративно-правового регулювання відбувається насамперед на зовнішнє середовище функціонування бізнесу, тоді як його обмеження адміністративно-правовими засобами пов'язано із забезпеченням публічних інтересів та законних інтересів всіх суб'єктів бізнесу (антимонопольне регулювання, забезпечення доброякісної конкуренції, захист інтересів споживачів тощо).

З'ясовано, що бізнес як об'єкт адміністративно-правового регулювання являє собою соціально-значущу, ризикову діяльність, спрямовану на отримання прибутку шляхом вчинення незаборонених законом дій. Враховуючи відсутність правового визначення бізнесу, до його кола доцільно віднести всі види господарської діяльності, що пов'язані з отриманням прибутку, та не є прямо заборонені законодавством.

Ключові слова: підтримка, розвиток, бізнес, об'єкт, адміністративно-правове регулювання.

SUMMARY

It was concluded that business is an active activity, which is usually identified with entrepreneurship, because in the context of legal regulation, this concept is not defined, and therefore the legislation regulates economic and entrepreneurial activities. It is noted that the wide use of the concept of "business" in legal and economic literature is associated with its identification with entrepreneurship, however, business also includes a fairly wide range of activities related to making a profit.

It is emphasized that the purpose of administrative and legal regulation of business is to create proper, necessary, and favorable conditions for its existence and development. The influence of administrative-legal regulation occurs primarily on the external environment of business functioning, while its limitation by administrative-legal means is connected with the provision of public interests and legitimate interests of all business subjects (antimonopoly regulation, ensuring fair competition, protection of consumer interests, etc.).

It was found that business as an object of administrative and legal regulation is a socially significant, risky activity aimed at obtaining profit by committing actions not prohibited by law. Given the absence of a legal definition of business, it is expedient to include all types of economic activity that are related to making a profit and are not expressly prohibited by law.

Keywords: support, development, business, object, administrative and legal regulation.

13. Букреєва Д. С., Денисенко К. В. Соціальна відповідальність бізнесу як основа забезпечення ділової активності підприємств: євроінтеграційний аспект. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1316>